

KLA 311

YUNAN ve ROMA İKONOĞRAFİSİ

ARTEMİS

Doç. Dr. Erhan Öztepe

© Sunum içerisinde kullanılan görseller telif hakkına sahip olup yalnızca eğitim amaçlıdır. Başka amaçlarla kullanılamaz

Zeus ile Leto'nun kızı olan Artemis, avcılığın, vahşi hayvanların tanrıçası, çocukların ve kadınların koruyucusudur. Artemis'in en belirgin özellikleri yayı ve oklarıydı, ancak bazen bir sivri uç, av mızrakları, meşale, lir ve /veya bir oinoche ile donatılmıştı. Tanrıça diz boyunda chiton ile bazen himation ve chlamys ile betimlenmiştir. Başında saç bandı sıklıkla yer almaktadır. Kutsal hayvanı geyiktir. Ayrıca ayı, bıldırcın, keklik gibi kuşlar da tanrıça için kutsal olmuştur. Palmiye ve Hurma ağaçları tanrıçanın kutsal ağaçlarıydı.

Artemis'in Kökeni

Artemis adı Yunanca bir kökenden gelmeyebilir. Helenistik dönem öncesinde Yunanistan, Kuzey Anadolu ile Girit'te Artemis'e tapınıldığı bilinmektedir. Tanrıçaya geniş bir alanda ve farklı kültürlerde farklı isimlerle özdeşleştirilecek bir biçimde tapınımlar gerçekleştirilmiştir. Lydia yazıtlarında "Artimis" ve "Artimu" Lykia yazıtlarında ise "Ertemit" olarak ismi zikredilmektedir.

Pamphylia bölgesinde onur gören tanrıçaya “Wanassa Preiia” yerel adı ile saygı gösterilmektedir. Linear B yazıtlarında ise “a-te-mi-to” ve “ a-ti-mi-to” şeklinde ismine rastlanmaktadır. İon lehçesinde Artemis ismiyle anılan tanrıça Aeol ve Dor lehçelerinde “Artamis” ismiyle tanımlanmaktadır. Strabon’a göre bu ismi insana sağlık getirmesinden dolayı almaktadır.

MÖ 8-7. yy’larda Hesiod’un Theogonia’sında Artemis’in doğumundan bahsedilir.

MÖ 5. yy’da Pindar

MS 2.yy Pseudo-Apollodorus

MÖ 3. yy Callimachus

MS 4. yy Quintus Smyrnaeus

MÖ 1- MS 1. yy. Strabo

MÖ 1-MS 1.yy Ovid

MS 5. yy Nonnus

Artemis ve Mythoslar

1. Herakles'in İşlerinde Artemis

- Apollon ile Delphi Tripod'u için mücadelede
- Keryneia geyiğinin kaçırılışı
- Stymphalos gölünün kuşları
- Erymanthos yaban domuzu

Herakles Keryneia geyiğinin kaçırılışında sağ tarafta Artemis. MÖ 540-530 Attik Siyah Fig. Teknikli amphora, Vulci. British Museum

Kaynak:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Herakles_hind_BM_B231.jpg)

File:Herakles_hind_BM_B231.jpg

2. Troia Savaşında Artemis

a) İphigenia'nın kurban edilişinde;

İphigenia Agamemnon ile Klytimestra'nın kızıdır. Agamemnon Artemis'in geyiğini öldürür. Troia'ya yelken açamazlar. Tanrıça'nın öfkesi İphigeneia'nın kurban edilişi ile sonlanacaktır. Tanrıça kıza acır ve bir geyik gönderir.

İphigenia'nın kurban edilişi sahnesi MÖ 4. yy'daki Timanthes'in orijinal duvar resminden MS 1. yy kopyası, Pompei'den Napoli Arkeoloji Müzesi.

Kaynak:

<http://www.hellenicaworld.com/Greece/Art/Ancient/en/TimanthesIphigenia.html>

3. Artemis'in Gazabı

- Niobe'nin çocuklarının öldürülüşü
- Dev Tityos'un öldürülmesinde
- Python'un öldürülüşünde
- Aloadae devlerine karşı
- Aktaion'un öldürülüşünde

Artemis-Aktaion'un öldürülüşü. Selinus E Tapınağı metobu.

Kaynak :

http://www.aeria.phil.uni-erlangen.de/photo_html/bauplastik/metopen/selinunt/selinu11.jpg

f) Artemis , Oineus-Kalydon Domuzu

Kalyon bölgesi kralı Oineus tanrıçaya karşı suç işler. Hasat bayramında tanrıçaya kurban kesmeyi unuttur ve korkunç yaban domuzu ile uğraşmak zorunda kalır.

**Telif Olan Eğitim Amaçlı Kullanılacak
Görsel**

Siyah Figür Teknikli Krater, Kleitias Ressamı, MÖ 570-560, Floransa Müzesi

Kaynak: <http://www.theoi.com/Gallery/M17.2.html>

4. Diğer Tanrılarla Olan İşlerde Artemis

a) Gigantomachie'de

Tanrıçanın tanrılarla devlerin savaşında MÖ 525'deki Siphnos Hazine Binası frizlerinden Roma dönemi örneklerine kadar betimlenmiştir.

b) Tanrılar toplantısında tanrıça diğer tanrılarla birlikte oturur biçimde betimlenmiştir. Bilinen en önemli örnek Parthenon tapınağındaki kabartmalardır.

**Telifi Olan Eğitim Amaç Kullanılacak
Görsel**

Pergamon Zeus Altarı, Artemis
Otos Grubu (sağ ikili) MÖ 180
Berlin Pergamon Museum

Kaynak:

[http://www.hellenicaworld.com/
Greece/Art/Ancient/en/ZeusAltarE.html](http://www.hellenicaworld.com/Greece/Art/Ancient/en/ZeusAltarE.html)

Belli Başı Artemis Kültleri

Artemis Agrotera ; şehir dışındaki açık alanların, kırların tanrıçası-Yunanistan-Anadolu

Artemis Anaitis; Pers kökenli tanrıça Anahita ile olan benzerliğinde dolayı Artemis Anahitis ismi ile tapınım görmüştür. Tanrıçanın kültü Mezopotamya dışında Lydia, Phrygia, Kappadokia ve Pontos'da da karşımıza çıkar. Hypaipa kenti (Ödemeiş-Günlüce köyü) sikkeleri üzerinde ayakta kimi kez yalnız kimi kez de tapınak içerisinde betimlenmiş olarak görülmektedir.

Aspalos-Artemis Akraia; Termessos yakınında Neapolis kentinde görülen bir kültür. Tanrıçanın Aspalos-balık, Akraia-zirvelerde oturan sıfatları ile anılan kültürüdür. Tanrıçanın kutsal hayvanlarından bir olarak kabul edilebilecek balık ile ilgili kültürüdür.

Artemis Astias; Iasos kentinin tanrıçasıdır. Kentin koruyucu tanrıçası olmasının yanında kadınların da özel hamisi durumundadır.

Artemis Brauronia; Attika'da Brauron'un tanrıçasıdır. Genç kızları evliliğe ve anneliğe hazırlar. Doğum esnasında kadını korur.

Artemis Chitone; Avlanma ile ilgili Artemis kültürüdür. İonia'da Miletos'da görülen bir kültürdür.

Artemis Kelbessis; Ormanlık vadilerde ikamet eden av tanrıça anlamındadır. Termessos kentinin teritorumunda bulunan Kelbessos'da saygı görmüştür.

Artemis Kindyas; Bargyilia-Kindyas'ın yerel tanrıçasıdır.

Artemis Klaria; Klaros'da görülen bir kültürdür.

Artemis Leukophryene: Magnesia ad Maeandrum'un yerel tanrıçası olarak karşımıza çıkar. Tanrıça karakter olarak Ephesos Artemis'ini hatırlatmaktadır.

Ahşap ve altın kaplı olan Artemis Leukophryene heykeli giyimi ve genel biçimi ile Ephesos Artemis'ine benzerdir.

Artemis Leukophryene,

Kaynak :

O.Bingöl, Magnesia ad Maeandrum 1998,
Resim.39

Artemis Ephesia

Ephesos kentinin tanrıçası olan Artemis Ephesia antik dönemin en ünlü kültlerinden biridir. Tanrıça bütün doğanın egemeniydi. Ana öğelere hükmeder hastalıklarını iyileştiricisi ve ruhlara öbür dünyaya yolculuklarında yol göstericiydi.

Tanrıça yüksek bir başlık taşımaktadır. Bu yüksek kalathos üzerinde Ephesos'daki kült yapısı, sphinks gibi betimler yer alır. Gövde kısmında boyun çevresinde zengin ayrıntılı takıları yer almaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru giysisi üzerinde tanrıçanın ilk rahibeleri olarak tanımlanabilecek amazonları temsil eden arı motifleri, bitki ve hayvan motifleri ile burçlara ilişkin simgeler betimlenmiştir.

Telifi Olan Eğitim Amaçlı Görsel Kullanılacak

Artemis Pergaia

Perge kentinin tanrıçasıdır. Eski ana tanrıça kavramı göçler sonucu Batı ve Güney Anadolu topraklarında yerleşen Yunanlıların tanrıları ile karışmış ve Hellen etkisinin artması ile Yunan tanrıları ile yer değiştirmiştir

Perge Artemis'i de bu eski yerli tanrıçalardan biri olup Hıristiyanlık dönemine kadar bölgede önemini korumuştur. Perge'de tiyatro kabartmalarında ve sikkelerde karşımıza çıkar. Roma dönemi sikkeleri üzerinde tanrıça çoğunlukla iki ya da dört sütunlu bir tapınak içerisinde kalathoslu ve giyimli olarak betimlenmiştir.

Telifi Olan Eğitim Amaçlı Kullanılacak Görsel

Gümüş Sikke, Perge, MÖ 2-1 yüzyıl

Kaynak :

http://www.forumancientcoins.com/moonmoth/coins/pics/perge/perge_002.jpg

Artemis Orthia

Yunanistan'ın Sparta kentinde oldukça saygı gören bir kültür. Hayvanlar hakimesi, çocuğun doğumu, evlilikten sorumlu tanrıça sıfatları ile tanınmaktaydı.

Artemis Orthia, Hayvanlar hakimesi olarak. Kemik Fibula Parçası, Lakonia atölyesi MÖ 660. Sparta

Kaynak:

<http://antikforever.com>

/Grece/Sparte/Images/sparte12.jpg